

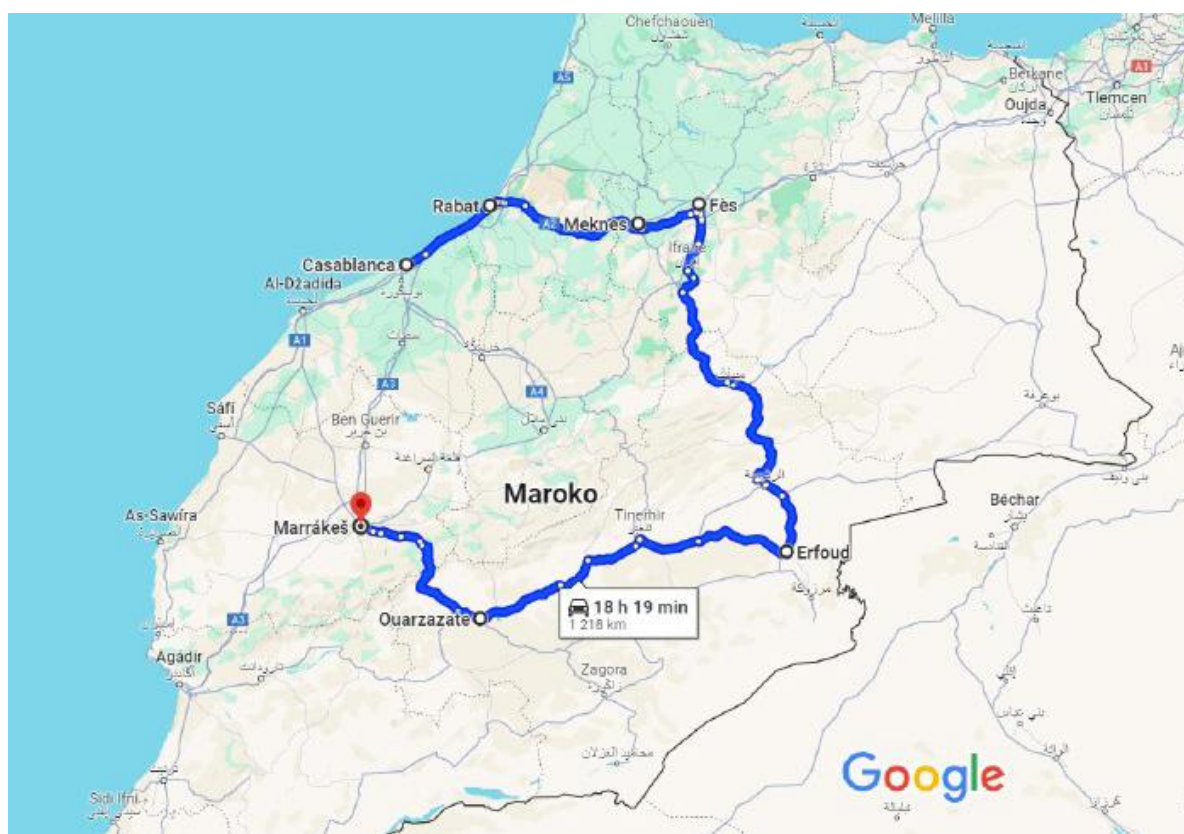
Maroko – královská města, Sahara a golf

Text a foto: Milan Bučík

Maroko je velmi zajímavá arabská země s bohatou historií a poměrně silným evropským vlivem. Je zde letité působení blízkého Španělska, které zde má dodnes na pobřeží své vybojované enklávy Ceuta a Mellila, a hlavně Francie, která tady vykonávala od doby první světové války koloniální správu. Země získala nezávislost a obnovila tradiční monarchii až v roce 1956 návratem svého krále z exilu po dohodě mocností a na přání obyvatelstva. Král zde má nadprůměrný respekt, vlastní spoustu majetku a půdy a je největším podnikatelem. Skoro sto procent z velké asi čtyřicetimiliónové populace se hlásí k sunnitskému islámu. Téměř dvě třetiny obyvatel má berberské kořeny a mluví třemi různými berberskými dialekty – je to tamazight, tašelhit a ríf (tarifit). Úřední řečí je arabština v poslední době rozšířená o berberskou maročtinu. Tato berberská řeč je úplně jiná než arabština a bez její znalosti se v zemi neobejdete. Hodně lidí mluví francouzsky i anglicky. Evropský vliv je zde cítit podobně jako v blízkém Tunisku. Nejvíce je to vidět na postavení žen a tím jaké zde zastávají profese. Zatímco v ortodoxnějších zemích jako např. v Egyptě muži pracují i jako pokojské na hotelu a ženy ve veřejné sféře a službách skoro nevidíte, zde je zaregistrujete ve velké míře již po příletu na letištích a skoro ve všech povoláních ve veřejné i neveřejné sféře. Maroko je přátelská země, lidé jsou zde velmi milí a ochotní, země udržuje dobré vztahy s většinou zemí současného světa, překvapivě úzce spolupracuje i s Izraelem. Výjimkou jsou vztahy se sousedním Alžírskem, které nejsou nejlepší. Problémem je dlouhodobý spor o Západní

Saharu, kterou si nárokují obě země. Alžírsko v této záležitosti také poskytlo azyl a ochranu oponentům marockého režimu frontě Polisario a to dnes znamená, že hranice s Alžírskem je ostře střežená, vidíte zde spoustu vojáků a stanovišť a do určitých míst je vstup turistům i místním lidem zakázán. Hranice hlídají nejmodernější izraelské technologie. Po pádu římské říše a dobovačných taženích potomků Mohameda na Blízký východ, severní Afriky i dalších částí světa, kdy se za zhruba dvě sta let totálně islamizovaly všechny tyto oblasti, si ale Maroko udrželo samostatnost a relativní nezávislost na ostatních arabských zemích. Dokonce se i ubránilo expanzi Osmanů a nikdy se nestalo součástí jejich říše. Turečtí sultánové se nikdy nedostali přes hraniční pohoří Rif, které tvořilo přirozený obranný val tohoto regionu a hranice jejich vlivu končily na území Alžírsko. Na druhou stranu to byly marocké berbersko arabské kmeny, které se rychle islamizovaly a jejichž šejkové dobyli velkou část pyrenejského poloostrova a přinesli zde svoji vyspělou kulturu – stačí si vybavit palác Alhambra v Granadě a vynikající matematiky, lékaře i astronomy, kteří v raném středověku ovlivňovali vědění celého soudobého světa. Bůhví jak by to dnes v Evropě vypadalo, kdyby je tenkrát v osmém století u Poitiers nezastavil franský král Karel Martell. A vše dokončila reconquista španělských králů koncem 15.století, kdy došlo k ukončení dominance islámu na pyrenejském poloostrově.

Maroko mi už pár let chybělo na mapě mých cestovatelských cílů a tak jsem se to loni v závěru roku rozhodl napravit. Od mládí rád cestuji a to nejruznějším způsobem a do různých částí světa. Hodně let jako vrcholový sportovec, zde to bylo skoro vždy podřízeno sportovnímu výkonu a to ostatní navíc byla třešnička na dortu. Ale i tak si to člověk užil hlavně v dobách, kdy do zahraničí režim skoro nikoho nepustil. Řadu let i jako externí průvodce jedné cestovní kanceláře, zde to bylo taky fajn, ale člověk se musel postarat, aby vše

proběhlo dle plánu a spokojenosti lidí a destinace jsem si většinou nemohl vybírat. Potom přišla spousta let cestování při podnikání, navazování kontaktů, hledání obchodních příležitostí, inovací a hledání nových vhodných technologií. Člověk potkal spoustu zajímavých osobností a byla to krásná doba. Ale až teď jsem skutečně cestovatelsky svobodný a opravdu si to užívám. Dělán to různě, jezdím s manželkou, rodinou, vnuky, kamarády a hodně taky za golfem. Někdy výjimečně i sám, klidně třeba na nějaký normální poznávací zájezd třeba s Čedokem, člověk tam vždycky potká zajímavé lidi. Rád organizuji akce pro kamarády, kteří mají podobné zájmy. Cíle si vybírám, většinou se na to snažím nějak připravit a posbírat si zásadní informace. Už jsem byl skoro všude, Marokem jsem v prosinci 2023 dokončil sto dvacátou zemi. Mým velkým vzorem a přítelem je známý brněnský cestovatel Jirka Kolbaba, když jsem s ním loni mluvil, tak měl za sebou asi sto třicet pět zemí. Jirka skvěle fotografuje, velmi dobře o svých cestách píše a také vypráví na různých přednáškách a vystoupeních v Česku. Skoro každý den je ho na Impulsu plné rádio. Já na rozdíl od Jirky se tím neživím a vybírám si destinace sám. Někde jet nemusím, někde mi stačí být jednou a někde hlavně v Evropě, ale u nějaké výjimečné země i ve světě, se vracím i opakovaně.

U některých akcí si vše zařídím individuálně, u jiných akceptuji program cestovní kanceláře a někde si standardní zájezd nastavím o několik dnů individuálního pobytu u moře nebo na nějakém zajímavém místě. Někdy i u standardního zájezdu s cestovkou, když to situace umožňuje a stojí mi to za to, tak si třeba udělám v daný den jiný program pro sebe a večer se k výpravě vrátím. Mnohokrát jsem organizoval pro kamarády a to většinou u dlouhých několikátýdenních akcí mimo Evropu individuální program s průvodcem (ten nemusí být všude s vámi po celou cestu), kde ve spolupráci s cestovkou a jejími průvodci si zvolíte optimální program dle svých priorit a do něho můžete vhodně zakomponovat kromě jiných věcí i to co vás nejvíce zajímá a to je v našem případě kromě poznání dané země i golf a dobré víno. V této souvislosti mám nejlepší zkušenosti s brněnskou CK Livingstone. Nejsou na rozdíl od některých jiných předražení, mají skoro na celý svět (nejvíce na Afriku a Asii)

zkušené průvodce, které buď na vybrané části cesty pošlou s vámi nebo vám je domluví přímo v dané destinaci na místě, když je to výhodnější. Nechtělo se mi cestovat po Maroku dva a více týdnů jak to nabízí většina CK, chtěl jsem vidět to nejlepší za sedm dnů a proto jsme si společně vypracovali vlastní program. Týdenní poznávací tour po královských městech po trase Casablanca, Rabat, Meknes, Fes s delšími přejezdy přes Saharu a pohoří Atlas a zastávky v Erfoudu a Quazazarete do Marakéše. Zde pár dnů v dobrém hotelu u několika golfových hřišť a potom domů.

K tomu průvodce Radek, trochu asketa, ale příjemný společník ovládající neskutečných několik desítek jazyků a specialista na všechny země Asie a Afriky. Letěli jsme spolu z Vídně do Casablancy s pár hodinovou zastávkou v Madridu, přímé lety do Maroka ze střední Evropy skoro nejsou. Španělsko mám velmi rád a s vděčností vzpomínám na svého přítele Francisca Cantera, který mě už před více než 35 lety naučil mít tuto zemi rád. A to nejen tím, že mi během několika let spolupráce s oděvní firmou Investronica ukazoval její nejprjemnější tváře. A to nejen v hlavním městě. V Madridu jsem asi čtyři roky nebyl a na letišti Barajas vyrostl mezitím nový moderní terminál T4S. Letěli jsme s Iberií, měli pár hodin čas a strávili jsme je v jejich Iberia lounge, takovou nabídku s nejužasnějšími španělskými víny a pochutinami jsem dlouho na jiných letištích neviděl.

Náš cestovní plán zněl jasně – přilet do Casablanky, autem s řidičem dále po trase do Rabatu, Volubilis, Meknes, Fesu, Erfoudu, Quazazarete a přes Centrální a Velký Atlas do Marakéše. Po rozpadu Římské říše a nástupu islámu (a jeho přijetí domorodými berberskými kmeny) nejen v severní Africe je celá historie země a královských měst spojena s jednotlivými vládnoucími dynastiemi – arabskými a berberskými, které se až do současnosti střídají u moci. Na začátku osmého století expandují islamizovaní berberští válečníci do Španělska a dobývají za neuvěřitelně krátkou dobu jeho velkou část.

Každá z vládnoucích dynastií, které vládly po různou dobu, zanechala v zemi nesmazatelné stopy a zakládala různá královská města. První byli Idrísovcí, kdy Mulaj Idrís I, který byl vykázán po rozepřích s chalífou Harunem al Rašidem z Bagdádu, přichází koncem osmého století do Volubilis a je přijat berberskými kmeny za svého vládce. Jeho syn zakládá Fes a zdejší nejstarší universitu na světě. V 11.století je střídá první berberská dynastie Almorávidů, která zakládá Marrakéš. Po dalších zhruba sto letech je střídají na sto let berberští Almohadové, Po nich přichází na zhruba dvě sta let další berberská dynastie Merenidů, která vrací metropoli zpět do Fesu. Následují Vattásovcí a po nich od roku 1554 přichází druhá arabská dynastie Saadové. Roku 1664 nastupují Alawité a ti vládou dodnes. Na padesát let se novým hlavním městem za vlády krutého Mulaje Ismaila od roku 1672 stává nově vybudovaný Meknès, který postavily tisíce otroků. Od roku 1956 po získání nezávislosti se stal hlavním městem země Rabat.

Více než čtyřmilionová Casablanca je komerční obchodní velkoměsto. Ještě asi před sto lety žilo ve městě jen dvacet tisíc lidí, ale následně zaznamenalo obrovský rozvoj a dnes patří s Káhirou a Alexandrií mezi tři největší severoafrická města. Je velkým přístavem a hlavním hospodářským centrem země. Zaujme velkou francouzskou koloniální čtvrtí, množstvím bývalých vládních budov a úřadů, spoustou parků, kavárniček a tržnic. Vyrostla zde na počest prvního sultána nezávislého Maroka impozantní mešita (krále Hasana II), která je jednou

z největších v islámském světě a jednou ze dvou v Maroku, kde mají přístup nemuslimové. Historie nám říká, že každý velký vládce (nebo i ten malý), si rád staví nejlépe již za svého života nějaký památník (pyramidu, hrobku, kostel, mešitu, sochu apod.), která tady po něm následně zůstane. A některým se to i podaří a když jsou opravdu „velcí“, tak to tady po nich i opravdu dlouhou dobu zůstane a nikdo to nezbourá.

V době výstavby vzbudila mešita velké kontraverze především kvůli obrovským nákladům na výstavbu, ale je skutečně krásná. Je to symbol novodobého nezávislého Maroka a vzdává hold jeho zakladateli. Zaujímá velkou plochu přímo na břehu moře a je nepřehlédnutelná. Jinak je Casablanca historicky i jinak docela nezajímavá, v některých částech ani nepůsobí nejčistěji, ale některým z vás se může u jejího jména vybavít kultovní stejnojmenný hollywoodský oscarový film s Humphrey Bogartem a Ingrid Bergmannovou. Stěžejní filmové záběry se odehrávaly v Rick's Café (www.rickscafe.ma), byť se celý válečný film natáčel jen v Americe, tuhle legendární kavárnu můžete navštívit i dnes.

Lidé, kteří rádi cestují a navštěvují cizí země to dělají z nejrůznějších důvodů. Jsou krajiny kam jedete kvůli historickým památkám, jinam kvůli neobvyklé přírodě, někoho lákají divoká zvířata a safari parky, další cestují za různorodými etniky. Cestovatele přitahují také historické události, které se na místech odehrály a často pohnuly dějinami světa atd. Jedna z nejlepších věcí je všimnout si zejména v chudších zemích, jak žijí obyčejní lidé, vnímat jejich

tváře, oblečení i každodenní boj s nástrahami života. Je úžasné poznávat cizí zemi i přes její kuchyni a můžu vás ujistit, že i v těch nejchudších zemích světa v Africe, Asii nebo Jižní Americe mají lidé dobře vyvinuté chuťové pohárky a dokáží i v nějaké zapadlé domorodé vesnici připravit neuvěřitelně chutné jídlo. Nejsem milovníkem fast foodů a snažím se jim vyhýbat. Někdy ale výjimečně v cizině, když už nevíte co byste si tam dali k jídlu, objevíte pomalu někde v pralese třeba KFC a jste překvapeni, že standard, který zde na jiném konci světa dostanete, je skoro ten stejný jako ten, co máte doma za rohem.

Co je v této oblasti typické pro Maroko a čím se odlišuje od jiných zemí? Pro zdejší zemi je charakteristické pití silného mátového čaje, který se většinou konzumuje méně nebo více slazený. Celý čajový obřad si zaslouží čestné místo vedle více známých obřadů jako je čínský a japonský. V celém Maroku je nepřeberné množství čajoven a kavárniček, které vám tento nápoj dokáží na úrovni nabídnout. Mát je daleko silnější a voňavější než ji znáte z domova. Čaj se připraví vařící do malých nebo trochu větších slitinových konviček (podle počtu hostů popíjejících spolu u stolu). Konzumuje se většinou z malé asi decilitrové skleničky. Konvička je tak vřelá, že se nedá chytout holou rukou a musíte použít ubrousek nebo malou utěrku. Číšník pak hostům nalévá čaj postupně do skleniček a to ve stoje z různé výšky. Někdy se trefuje proudem čaje do skleničky i z půl metru a ten největší čajový virtuos na kterého jsme narazili to dokázal neomylně i ze stopadesáti centimetrů. Tak vám to většinou nalije jen poprvé a pak je to na vás, naléváte to z takové výšky, na kterou si troufáte, abyste nemuseli volat do kuchyně pro utěrku nebo shánět mast na popáleniny. Pro marocký mátový čaj se někdy používá označení – berberská whisky.

V naší malé skupince jsme byli s kamarádem a golfistou Láďou a průvodcem Radkem, řidič s námi někdy byl a jindy ne. Náš průvodce Radek byl v komunikaci nezastupitelný, my jsme občas uspěli s naší angličtinou nebo němčinou, ale v Maroku je doma spíše francouzština. Radek jako neuvěřitelný polyglot s dobrou znalostí arabštiny, ale tady musel mluvit berberskou maročtinou, která zde dominuje a s arabštinou nemá moc společného. My s Láďou jsme si oblíbili místní mátový čaj, ale také jsme si potřebovali několikrát denně doplnit v těle hladinu kofeinu a tak jsme si s oblibou párkrát denně dávali v místních kavárničkách mátový čaj a espresso. Radek jako příležitostný vegetarián a asketa většinou nechtěl nic a my s Láďou jsme si vždy objednali espresso i čaj.

Celý náš pobyt docházelo k následující komické situaci, kterou jsme se docela bavili. U číšníka jsme si objednali čaj a espresso a dali mu najevo, že je to pro nás dva. Číšník většinou pokýval hlavou, že nám rozumí, ale přinesl 2 čaje a kávu, kávu postavil většinou přede mě a čaje před Láďu a Radka. Někdy to trochu prohodil. Nevím jestli nerozuměl anglicky nebo byl trochu natvrdlý, ale takhle to za náš pobyt udělala různá obsluha asi dvacetkrát na různých místech. Taky možná nebyl zvyklý na to, že si Radek nic nedal, to se ve zdejší zemi neděje. Brzy jsme si měli výrazně rozšířit naši slovní zásobu berberské maročtiny, když se to stalo poprvé, tak Radek použil slovo „dvakrát“, aby obsluhu upozornil, že jsme chtěli dvě kávy a dva čaje a to se řekne „žuš“. Načež se číšník za dvě minuty vrátil, položil vše na stůl a když jsme to spočítali tak to tam bylo třikrát. Většinou jsme to při zdejších velmi nízkých cenách vypili všechno a tuto hru jsme několikrát denně za velkého chechtotu hráli až do omrzení celý zájezd. Postupně jsme si naši slovní zásobu rozšířili o inšaláh a maršaláh (to používal náš

řidič Mimoun, když nám chtěl naznačit, že ho na cestách řídí a ochraňuje Alláh a dá-li bůh (Alláh) tak dnes dojedeme tam, kam máme), šukra (děkuji) a bisaha (na zdraví, mimochodem už je updatováno ve slovníčku cestovatele a milovníka vína na našem webu www.rstm.cz). Později jsme to doplnili o výraz balak - balak (osel - osel). Mohlo nás to uchránit před zraněním, když jsme se prodírali v řadě navštívených medin přeplněným bazarem a naproti jel obchodník na oslu plně naloženém zbožím, bylo tam všude tak málo místa a v úzké uličce vás byl schopen osel velkou silou narazit na stěnu domu a hodně vám ublížit nebo dokonce vás pochroumat. Takže při zaslechnutí pokřiku balak-balak, jsme se vždy snažili rychle klidit z cesty a dělali jsme dobře.

Co se týká místní kuchyně tak nám velice chutnala. Velmi často jsme se po cestě stravovali v malých lidových restauracích, kde jste mohli dostat hlavní jídlo většinou za 30 – 40 MAD (1 MAD marocký dirham je cca 2,20 Kč). Velmi oblíbené jsou zde nejrůznější špízy (jehnečí, skopové, kuřecí, rybí), chutné převážně zeleninové polévky jako např. haríra. Velmi oblíbený je tady „tadžín“. Je to takový Ein Topf. V keramickém „papiňáku“ s kónickým kuželovitým poklopem se dohromady dusí nejrůznější maso se zeleninou a ovocem – zejména švestkami, datlemi, meruňkami a často rozinkami. Je to velmi dobré. Připomínalo mi to perský chorštet. K tomu se podává často skvěle ochucená vařená čočka a různá grilovaná a nakládaná kořeněná zelenina. Velmi oblíbené jsou jídelny sea food, kde často za velmi nízkou cenu dostanete skvěle připravené nejrůznější grilované ryby, krevety, chobotnice apod.

Jako příloha se používá rýže, kuskus a velmi chutný plackový chleba většinou čerstvě vytažený z pece, který obchodníci nabízejí na každém rohu. Chleba se často namáčí do různých omáček. Pije se čaj, káva, voda a různé džusy – nejlepší je čerstvý z granátového jablka.

Většina zdejších jídelen má až neuvěřitelně nízké ceny. Dobrý oběd dostanete za částku kolem 30 MAD. Naproti tomu restaurace v luxusních hotelech a golfových klubech jsou výrazně dražší – hlavní jídlo tam průměrně stojí 20-30 EUR.

Po příjemné dopolední procházce francouzskou koloniální čtvrtí s množstvím vládních budov v Casablance jsme kolem oběda vyrazili po zdejší frekventované výpadovce na hlavní město – více než dvouapůlmiliónový Rabat. Město je opravdovou výkladní skříní své země, překvapilo nás, jak bylo čisté a upravené se spoustou palm a parkové zeleně. Naprosto se vymykalo vzhledu průměrného arabského (velko) města. Mělo výborný dopravní systém s kvalitními asfaltovými ulicemi plnými květin. V historické části se nedá nenavštívit nádherně opravené historická kasba (pevnost) Udaya se svými modrými domy, úzkými uličkami často zdobenými květinami a zelení a vyhlídkou na oceán. Vstupuje se do ní přes obrovskou vysokou zdobenou bránu, kterou kdysi projížděl sultán na koni. Vstupní brána byla po třiceti metrech zalomená doprava, kde byl vlastní vchod do města či pevnosti. Tato obranná stavební technika měla zamezit nájezdníkům snadné prolomení vstupu a vniknutí do pevnosti či města. Vyvinula se za sultána Saladina, dobyvatele Jeruzaléma, ale následně ji hojně převzali i křižáci nejen ve svých hradech ve Svaté zemi, ale i Evropané. Na protější straně pevnosti vidíte řeku vlévající se do moře a naproti město Salé, kdysi v časech zdejší středověké nezávislé pirátské republiky to bylo dvojměstí. Napravo ční vysoká moderní věž, která jako by zde nepatřila. Naproti přes řeku vyrůstá moderní rezidenční čtvrť pro ty nejbohatší, patrioti nostalgicky vzpomínají na spoustu kavárniček a malých restaurací, které zde byly předtím a kde to opravdu žilo.

Pohodlnou pěší procházkou podél hradeb se za deset minut dostanete do andaluské medíny, nejstarší historické čtvrti s neopakovatelnou atmosférou kavárniček a malých obchůdků všeho druhu.

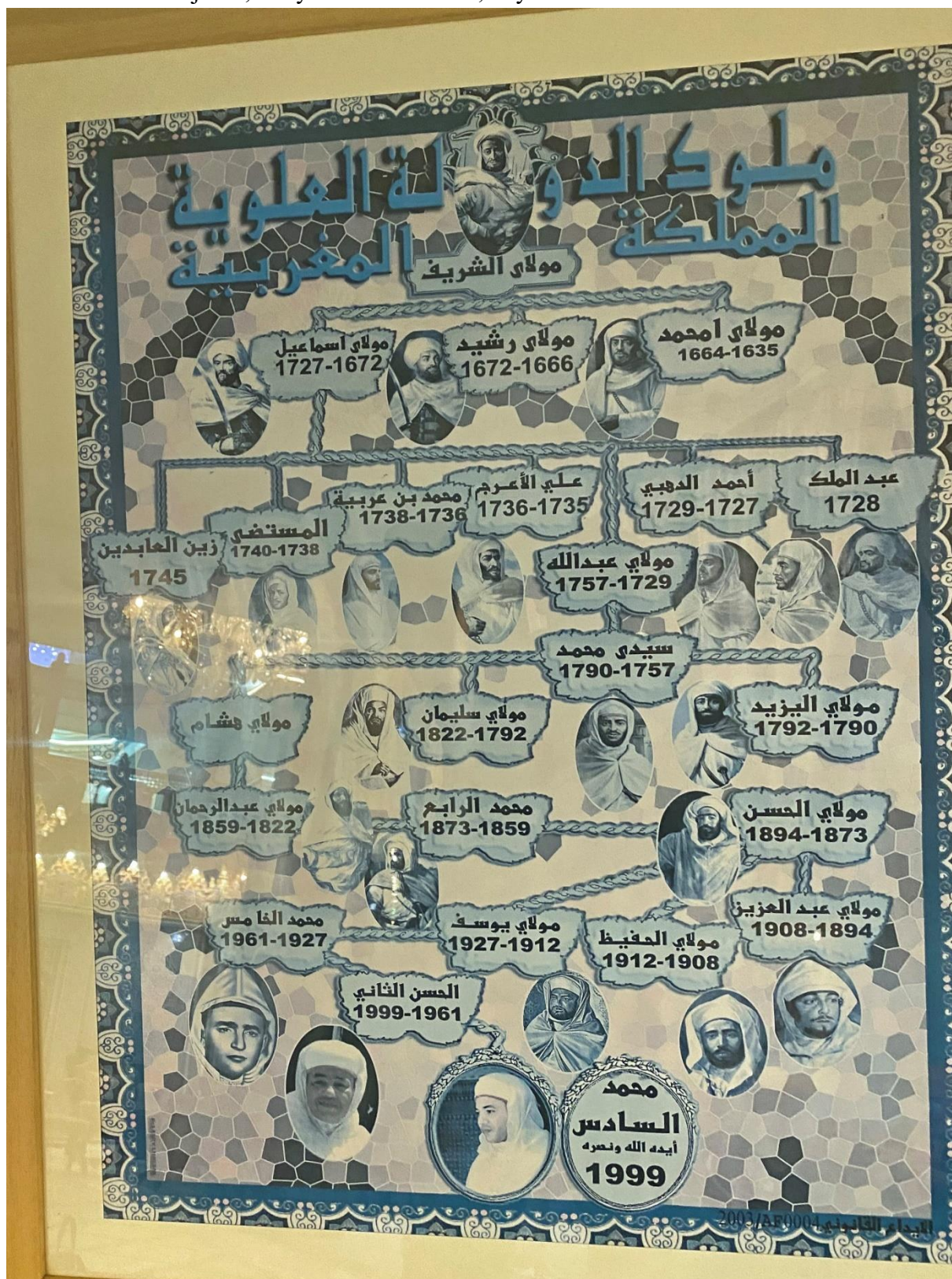
Král má v každém z královských měst svůj velký palác, který hlídá jeho uniformovaná garda v krásných zelenočervených barvách a kde není veřejný přístup. Vojáci hlídkující před paláci vypadají nádherně, ale Radek nás varoval před jejich fotografováním.

Symbolem tohoto nejmladšího královského města je také Hasanova věž, muzeum Muhammada V. a nekropole Chellah. V moderní části současné metropole najdete obchodní třídy s množstvím luxusních obchodů, dobrými hotely a restauracemi.

Nelze nevzpomenout naše ubytování ve zdejším letitém rodinném hotelu Al Majis, jenž je postaven ve starém marockém stylu a jeho staletou tradici nejlépe zobrazil obraz

s rodokmenem majitelů, který sahá až do časů, kdy v Čechách zuřila třicetiletá válka.

Maroko je islámská země a korán konzumaci alkoholu muslimům nepovoluje. Prvních pět dnů našeho zdejšího působení jsme si připadali jako na detoxikačním pobytu a v restauraci

jsme nedostali ani nealko pivo. Takhle tvrdé to nebylo ani v Iránu. Je ale pravda, že jsme například víno a pivo aktivně nevyhledávali a brali jsme to tak, jak to přišlo. Ve zdejší zemi mohou alkohol prodávat bary a restaurace, které na to musí mít licenci. Kromě toho se nezapře francouzský vliv. Nejen že hlavně na severu blízko pohoří Rif jsou oblasti, kde se pěstuje vinná réva a Francouzi místní naučili dělat opravdu dobré víno. Kromě toho je zde v supermarketech Carrefour vždy „skrytý“ alkoholový koutek, kde je opravdu velmi dobrý výběr kvalitních francouzských i marockých vín i dalšího alkoholu. A neprodává se zde jak v obchodě tak v licencovaných restauracích na rozdíl od jiných arabských destinací za vysoce přemrštěné ceny jak je tomu někdy v Egyptě, Ománu apod., tedy zemích které se snaží české milovníky alkoholu, prostřednictvím velmi nadsazené ceny převychovávat.

Ráno jsme opustili Rabat a přešli jsme do bývalého významného římského města Volubilis, Římané zde přišli po pádu Kartága a byli zde dalších více než pět set let. Kdysi bývalo největším městem na hranicích starověkého Říma v západní Africe, kde žilo více než dvacet tisíc obyvatel. Dnes je památkou UNESCO a dochovaly se zde masívní základy města, zbytky chrámů a domů a hodně zachovalé mozaiky. Pozůstatky města leží na kopci s úchvatnými výhledy do širokého okolí, v minulosti tak obyvatelům poskytovaly brzké varování před blížícími se nepřáteli. Po cestě do královského města Meknès jsme projeli půvabným poutním místem Moulay Idriss s hrobkou Idrisse I, zakladatele dynastie Idrísovců.

Meknès bývalo velkolepým královským městem skoro sto let, kdy ovlivňovalo dění nejen v Maroku ale i ve Španělsku. Město je z bývalých královských měst nejmenší, centrální náměstí se zrovna opravovalo, ale zachovalá městská brána Bab Mansour a hlavně starý palác sultána Moulaye Ismaila stály za návštěvu.

Večer nás čekal Fes, perla Maroka, více než milionové královské město založené již v osmém století, je celé pod patronací UNESCO.

Město je intelektuálním, kulturním a duchovním centrem Maroka přinejmenším posledních 1200 let. Skrývá bezpočet krásných míst. Pokud se chcete plně zabrat do vůně starého Maroka, je tady Fes el Bali (Staré město). Je to dokonale zachovaná středověká čtvrť plná úzkých a klikatých uliček, širokých právě pro jednoho balaka (osla) a krytých bazarů. Je obklopena neporušeným pásem velkolepých hradeb a městských bran. Je to největší a nejspletitější medina v této části Afriky. Dnes je přecpaná všemi myslitelnými druhy řemeslných dílen, tržišti a restauracemi a je bláznivým útokem na všechny lidské smysly směsicí zvuků, vůní a scén, na které jen tak nezapomenete. Kromě toho je zde plno barvíren, koželužen, řeznictví, mešit, kašen a krámků s kořením. Když pominete elektřinu, tak tady všechno vypadá stejně jako v minulých stoletích.

Fes se pyšní nejstarší universitou na světě, vznikla již v osmém století, původně jako náboženská madrasa, která se rozrostla o spoustu dalších vědních oborů a po mnoho staletí představovala úžasné centrum, odkud se šířila vzdělanost do celého tehdejšího známého světa.

Po opuštění Fesu nás čekal skoro sedmihodinový prejezd do pouštního města Erfoud. Cesta byla sice dlouhá jen něco přes čtyři sta kilometrů, ale na cestách zde byla omezená rychlost. Kromě toho zde poměrně často hlídkovali policisté, kteří zde mají nadprůměrný respekt a

pokuty jsou velmi vysoké.

Než jsme opustili město, zastavili jsme se v místní manufaktuře, kde se činily a barvily kůže a vyráběly se z nich nejrůznější výrobky, tašky, opasky, oblečení atd. Celý proces vypadal tak jako před několika staletími a zejména práce při činění a barvení kůží probíhala ve velmi těžkých podmínkách pro místní dělníky. Navštívili jsme i zachovalou historickou pevnost (kasbu) shlížející na Fes z protějšího vysokého kopce, kdo zde sídlil, mohl dobře kontrolovat a ovládat život ve městě.

Cesta do pouštního Erfoudu byla velmi zajímavá, většinu času jsme projížděli oblastí Sahary a to od Centrálního Atlasu směrem na Velký Atlas. Sahara je v této části vyprahlá, suchá, kamenitá a hlinito písčitá krajina. Sem tam člověk narazí na vyschlé koryto řeky a zelenější údolí (vádi), kde lze žít a něco k životu si i vypěstovat.

Občas bylo vidět malou beduínskou osadu i dobyt看 a po cestě bylo i pár zajímavých zastávek. Největším problémem v Africe a to nejen té pouštní, je velký nedostatek vody a zde jsme narazili na prastarý způsob, který využíval přístup k vodě prostřednictvím tzv. Quanatů, podzemních tunelů umístěných minimálně deset metrů pod povrchem, který rozváděl vodu na desítky kilometrů i více většinou z horských oblastí a rezervoárů. Přístup k vodě je prostřednictvím studně umístěné přímo nad daným kanálem (=Quanatem). Tento systém Quanatů vznikl ve staré Persii, kde to bylo mistrovské dílo architektů, voda tekla často i šedesát metrů pod povrchem, byla čistá a chladivá i během horkých letních dnů. Systémy v Persii měřily i stovky a stovky kilometrů, hodně se jich zachovalo dodnes. Bylo neuvěřitelné, jak byly při tehdejší úrovni měřících a stavebních technik mistrovsky vyspádované a všechno fungovalo na vzdálenosti stovek kilometrů.

Tyto zdroje vody se používají po staletí a vydrželo to až do dnešních dnů.

Nejvíce utrpěly perské Quanyaty při vpádu Mongolů ve třináctém století, kteří tento systém hodně zničili jako ostatně vše co jim stálo v cestě. Od Peršanů tohle umění pracovat s vodou převzali Římané a ještě je zdokonalili.

Když jsme projížděli z Fesu do Erfoudu dostali jsme se do středního Atlasu a národního parku Ifran. Ve stejnojmenném malém městečku ve výšce asi 1650 m.n.m. je universita, kterou tam postavili Saúdové a celá lokalita vypadá jako malé Švýcarsko včetně evropsky vypadajících kavárniček, kde dostane překvapený Evropan třeba sachr nebo chesecake. Názvy většiny hotelů a hotýlků neznějí vůbec marocky či berbersky, ale např. Chamonix. Všude je plno krásné parkové zeleně, prostředí je nesmírně čisté a upravené, takže si připadáte, že jste se ocitli úplně někde jinde.

Po pár kilometrech za Ifranem uvidíte odbočku s panáčkem golfového hřiště a za chvíli narazíte na úžasný golfový resort. Designoval ho Jack Nicklaus a moc si to považuje. Na kopci u vstupu je krásná luxusní rozlehlá klubovna se spoustou reprezentativních prostor, okolo skalní výběžky a trsy stoletých stromů. Nahoře čarokrásné výhledy 360 stupňů kolem dokola. Vidíte z kopců Atlasu snad dvacet kilometrů daleko do zelených údolí. Golfový hotel, který obdržel ocenění Nejlepší golfový hotel v Maroku 2019 je přes kopec na druhé straně od klubovny. Pozvali jsme řidiče i průvodce na oběd, ceny zde byly řádově vyšší než v běžném docela levném Maroku. Seděli jsme venku na sluníčku a vychutnávali si výhledy dolů a na dvě překrásné jamky vedle. Tříparovou devítku, kde jste se mohli dostat přes hlubokou rokli na fervej nebo na green minimálně při ráně 120 metrů carry. A krásnou čtyřparovou osmnáctku z mírného kopce, kde jste museli trefit velmi úzkou tak patnáct metrů širokou fervej, jinak váš míček nenávratně zmizel v propasti na levé straně. Dokonalá past pro šlajsujícího leváka. Fee Michlifen činí 1000 MAD, více informací naleznete na www.michlifen.com.

Z Erfoudu a přes pouštní krajinu Erg Chebbi (jsou zde krásné výjezdy džípy k velkým dunám) jsme se postupně přesunuli až do Quazazarete, městečka, které je vlastně marockým Hollywoodem, kde jsou rozsáhlá filmová studia Atlas a natáčely se tady takové filmy jako Gladiátor, Kleopatra, Hra o trůny, Asterix a Obelisk, Star wars a celá řada dalších. V řadě hal i venku jsme si mohli připomenout filmové kulisy, které pomohly vytvořit tyhle světoznámé záběry.

Ve městě také byla v první polovině dvacátého století posádka francouzské cizinecké legie, která bránila jižní hranice před útoky berberských kmenů. Ke konci svého koloniálního působení již bylo pro Francii neúnosné udržovat na jihu své vojenské posádky a to kvůli vzrůstajícímu odporu Maročanů a dlouhým zásobovacím liniím vedoucím ze severu země. Jednou z mála památek po legionářích ve městě je starý kostel.

Druhý den nás čekal další dlouhý přejezd pouští až do Marakéše. Hned po výjezdu jsme navštívili nejkrásnější marocký Ksar (opevněná vesnice) Ait Benhaddou. Vypínal se na kopci odkud bylo vidět do širokého okolí. Dole tekla polovyschlá říčka a tvořila pod vesnicí úrodné údolí (Vádí). Nahoře na skále se tyčila opevněná sýpka, která zajišťovala obléhaným v časech nebezpečí dostatek jídla a svah pod kopcem byl pokrytý hliněnými domky a spoustou obchůdků, které nabízely nejrozličnějším řemeslné výrobky. Na odvrácené straně kopce od cesty z městečka sousedícího s Ksarem byla stará menší aréna sloužící filmařům, kde se natáčely bojové zápasy filmových gladiátorů před jejich přesunem do římského Kolosea.

Z Centrálního Atlasu jsme se během pár dnů přesunuli do Velkého a čekaly nás úchvatné přejezdy s nádhernými výhledy – dostali jsme se až do výšek kolem 2600 m.n.m. Zdejší vrcholky dosahují výšky až kolem 5000 metrů n.m.

V celé oblasti se za pomoci Francouzů opravují a rozšiřují horské silnice, občas bylo vidět staré úseky, které vypadaly pro řidiče občas velmi nebezpečně a vedly křivolace v náročném horském terénu.

Všimli jsme si, že občas při přejezdech hlavně Velkým Atlasem, byly na cestě závory, které mohla v případě přírodní kalamity policie neprodleně spustit a nepouštět tak do ohrožených oblastí žádná auta. Normálně byste si mysleli, že na Sahare většinou nepotkáte ani kapku vody, ale náš řidič Mimoun nás vyvedl z opaku. Občas zde bývají nepředvídaně obrovské nečekané záplavy, kdy se voda valí z hor, jsou zde velké sesuvy půdy, někdy to odnese i nějaký nepříliš bytelně postavený domorodý domeček dolů do údolí.

V čase kdy dojde neočekávaně k podobné někdy až život ohrožující kalamitě, uzavře policie prostřednictvím závor vjezdy do této horské oblasti. Někdy to může účastníkům provozu i

hodně zkomplikovat život, silnice je nejkratším přímým spojením mezi Quazazarete a Marakéši a pokud oblast musíte objet, čeká na vás navíc více než dvě sta kilometrů objížďky.

Při přejezdu Velkým Atlasem jsme si na jednom hřebeni udělali krátkou zastávku a kromě zastávky na oběd jsme navštívili jedinečnou manufakturu na výrobu arganového oleje. Tomu se také někdy říká „marocké zlato“. Je to jeden z nejvzácnějších a nejdražších rostlinných olejů na světě. Používá se hlavně v kosmetickém průmyslu. Získává se lisováním plodů argánie trnité, výroba je velmi náročná, trvá dlouho a výsledkem je blahodárný velmi účinný anti-aging prostředek na pleť, vlasy a tělo obecně. Arganový olej je velmi žádaný, je jemnější než olej olivový a používá se kromě kosmetiky hodně i v gastronomii.

Všechna královská a jiná města, která jsme navštívili jsou pěkná a zajímavá a najdete zde výrazné historické otisky. Ale zdaleka nejvíc turistů je v červeném městě Marakéši – bráně do černé Afriky. Kdysi zde vedla památná zlatá cesta do Timbaktu (Mali), My jsme chtěli více vidět a proto jsme se rozhodli pro delší cestu z Casablanky do Marakéše, ale někteří turisté dají přednost návštěvě přímořského oblíbeného Agadiru, kam už to není příliš daleko a často je to zajímavý jednodenní výlet. Pár týdnů před naší cestou (začínali jsme koncem listopadu) postihlo velkou část Maroka silné zemětřesení a byli jsme trochu znepokojeni, zda se celá naše akce uskuteční. Cestovka nás uklidnila, že na trase našeho putování by žádné problémy neměly být, údajně největší škody byly v několika horských vesničkách dosti vzdálených od míst, které jsme plánovali navštívit. Epicentrum bylo asi sedmdesát kilometrů od Marakéše. Mluvilo se o poničených domech v Marakéši, nic takového jsme neviděli, jen jsme si všimli,

že v historickém centru bylo několik domů zpevněných dřevěnými a jinými podpěrami. Po celou cestu neviděli jsme nikde neviděli nějaké zřícené budovy ani poničenou infrastrukturu. Marakéš (UNESCO) je unikátní se svými červenými hradbami, které obklopují splet' úzkých uliček, kterými se proplétají větší nebo menší davy turistů z celého světa. Moc hezký je palác černého velkovezíra Al Bahía a četné stavební památky pamatující vládnoucí dynastie.

Dominantou města je mešita El Koutobia a stojí za to si sednout v některé z četných kavárniček poblíž náměstí Jemaa el Fna. Nenechte si ujít dlouhou pěší procházku z velkovezírova paláce do historického centra, kde se budete prodírat spleť uliček mezi spoustou krámků a řemeslných dílen, kde vám budou chtít něco prodat. Na náměstí probíhá celodenní hemžení lidí a to až do pozdní noci. Hezky se na to dívá z četných venkovních kaváren na střeších domů. Možná právě toto měl na mysli Winston Churchill, když kdysi řekl: „Pokud máte na návštěvu Maroka jen jeden den, musíte ho strávit v Marrakéši.“

Dejte si pozor na jednu věc. V arabském světě se všude vyskytuje spousta nejružnějších pomocníků, kteří vám budou něco nabízet a snažit se „posloužit“, většinou ale Evropan není zvyklý za takové „maličkosti“ platit. Vrchol této činnosti jsem před řadou let pochopil v Egyptě, kde po výstupu z letadla na mezinárodním letišti, mi zakuklený domorodec nesmírně úslužně ukázal, aniž jsem ho o něco žádal, kde je v tranzitu toaleta. Hned na to natáhl „pazouru“ pro bakšiš. Pak za dvacet vteřin ukázal na toaletní papír a chtěl další bakšiš. Vrcholem byla návštěva nádherných starověkých chrámů v Karnaku, kde byly desítky obrovitých staroegyptských sloupů se spoustou nejružnějších fresek, ornamentů apod. Chrám se mi tenkrát zdál liduprázdný a tak jsem si v pohodě udělal asi tři fotky. Náhle se za jedním sloupem jako džin z láhve objevil snědý domorodec s turbanem (pak jsem pochopil, že tady

na nás už asi číhal od rána). Ukázal mi, že na druhé straně sloupu je další nesmírně zajímavý ornament, který si ale opravdu opravdu musím vyfotit. Jak jsem to dělal, hned na mě vystrčil pazouru a požadoval bakšiš. Vyjímecně jsem mu ho dal, ale on bohužel neměl dost a táhl mě skoro násilím k dalšímu, asi ze sto padesáti zdejších sloupů. Miluji starověk, ale nejsem znalec hieroglyfů a ani egyptolog Bárta, abych jeho činnost více ocenil. Měl jsem z toho skoro fóbii a ještě po letech jsem někde třeba v Turecku v Efezu při focení nejistě vyhlížel, zda se za nějakým dórským sloupem, který jsem si vyfotil, neobjeví nějaká snědá „pazoura“ a nevyhrkne na mě „bakšiš“. Naštěstí v jiných zemích než Egypt je to méně časté.

Na náměstí Jema el Fna v Marakéši si ale dejte pozor na „krotitele“ hadů. Předvádějí tam většinou kobru egyptskou a když se s ní chcete vyfotit, rádi vám to umožní. Někdy vám ji (mladší verzi) i obtočí kolem krku, to ale snesou jen silnější povahy. Připravte se na to, že za takovou fotku se musí zaplatit občas i 50 MAD. Oni vám to dopředu většinou neřeknou, aby vás neodradili. Ale radši zaplaťte, pokud to neuděláte, pověsí se vám na krk pár vymahačů (tahle organizace tam mistrně funguje), kteří z vás ty peníze nakonec dostanou. A pokud ne, tak vám možná něco ukradnou, takže je lepší to první.

Jinak pokud se zde dostanete, tak si nenechte ujít, dle průvodce Radka nejlepší místní sea food restaurant Al Bahría, kde vám za cca 50 MAD naloží úžasný talíř plný několika druhů ryb, krevet, chobotnic apod., který ani nesníte. Vypadá to tam velice lidově, ale je tam pořád „narváno“ a jídlo je úžasné. Znáte to, do prázdné restaurace nikdo rozumný nechodí a dobrou poznáte podle toho, že je tam dost lidí. A na ty nejlepší stojí často venku fronta.

Maroko je pěkná turistická destinace s desítkami hezkých golfových hřišť.

Mezi ty nejlepší patří i Assoufid a Royal Palm Fairmont v Marrakéši, které jsme hráli. Hned vedle nich je i výborný Samanah. Když pojedete z Casablanky podél pobřeží na jih tak za necelou hodinu narazíte na dobře hodnocený Mazagan.

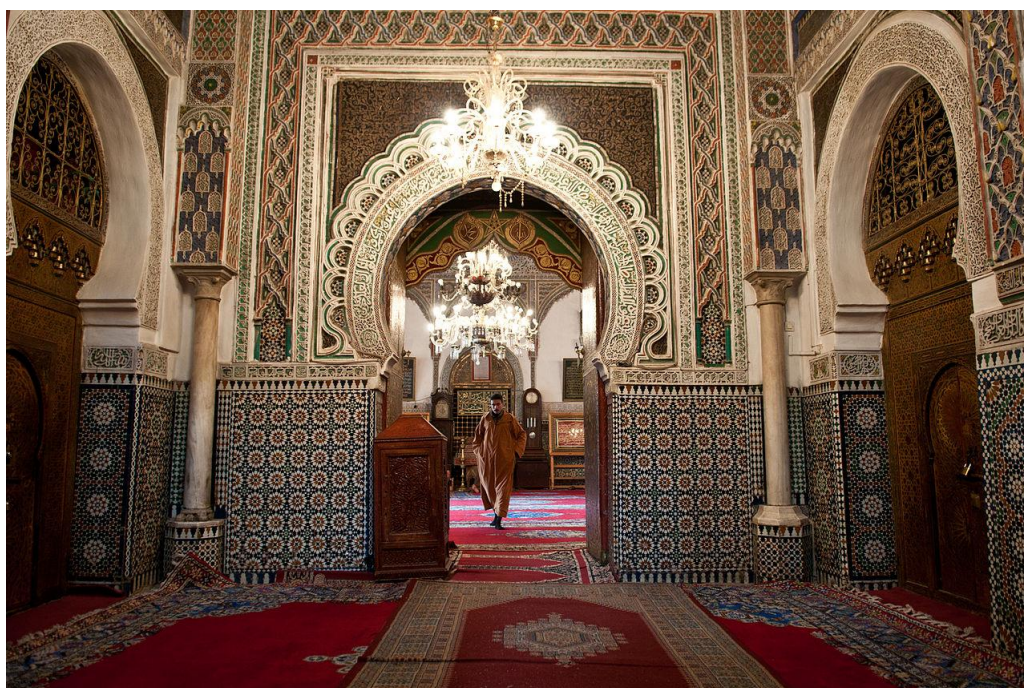
Pro nás úžasným zážitkem byla návštěva GC Michlifien, které v některém hodnocení je považováno za vůbec nejlepší marocké hřiště.

My jsme naši pouť po královských městech zakončili v Marrakéši, kde jsme se rozloučili s naším průvodcem Radkem i řidičem Mimounem a strávili jsme další tři noci v hotelu Fairmont Royal Palm. Hned u hotelu je hřiště Royal Palm, velmi hezké, s dobrou údržbou a se slušnými gríny. Kolem dokola výborně udržované zelené plochy s množstvím palm a barevných květin. Také je zde překvapivě hodně vodních překážek. Hřiště technické, rovinaté, průměrně obtížné a to co mi vyhovuje, nebylo přehnaně dlouhé. Par 72, délka ze žlutých 5620 metrů. Jako hosté hotelu jsme dostali speciální cenu 800 MAD (normálně 1100), buggy byla za 450 a půjčení dobrého golf bagu za 400. Další den jsme hráli blízky Assoufid (www.assoufid.com), které se nám líbilo ještě nepatrně více, velmi kvalitní, člověk se tam mohl více rozmáchnout, jamky byly tak, jak to mám rád, každá jiná a hodně zajímavá. Fee 950 MAD, buggy 450 a půjčení bagu za 400 MAD. Par 72, délka ze žlutých 5703 metrů. V místním golf klubu výborně vařili.

Kousek od hotelu se nachází ještě hřiště Samanah (www.samanah-maroc.com), které poskytuje podobné cenové podmínky.

Hotel Fairmont Royal Palm nabízel velmi pohodlné apartmány v luxusním marocko berberském stylu. Nachází se na velmi rozlehlém oploceném a hlídaném pozemku, včetně golfového hřiště a řady vil a apartmánů, které se pronajímají nebo patří rezidentům. Bylo příjemné po pár tisících kilometrech a cestování strávit pár dnů v tomto prostředí a užít si marocké pohostinnosti. Ani se nám z hotelu nikam jinam, kromě golfu už nechtělo. Hotel patří k nejlepším v Maroku, často ho navštěvuje i král. Byla zde řada bazénů a vodních ploch obklopených nádhernou udržovanou zelení se spoustu barevných květin. Personál byl úslužný a na úrovni, hostům zde slouží několik výborných ala carte restaurací, nejlepší byla italská. Na golf nás vozil hotelový řidič v limuzíně (Assoufid) nebo na buggy . Velmi příjemné bylo posezení na venkovních terasách a výhledem na vodní plochy se skleničkou dobrého marockého vína, které se zde vyrovnalo francouzskému.

Maroko je přátelská země otevřená zahraničním návštěvníkům. Již před léty král vyhlásil ambiciózní plán s cílem postupně přivést do země až dvacet miliónů turistů ročně a vedení země se tento cíl snaží naplňovat. Návštěvu této zajímavé země s interesantní historií a množstvím přírodních zajímavostí lze jen doporučit.

Na rozdíl od sousedního Alžírsku, které má dnes pouze jediné hřiště, je Maroko se svými desítkami hřišť, většina je velmi kvalitních, vítaným cílem pro golfisty z celého světa. Kromě hřišť v okolí Marakéše, které jsme osobně hráli, je zde po celém Maroku kde hrát, snad jen s výjimkou Sahary. Kromě královských měst, o kterých píšeme, se dá hrát v okolí Casablanky, Tangeru, Agadiru atd. Historie golfu je zde více než stoletá, první hřiště bylo otevřeno v Tangeru (1914).

Milan Bučík, 26.prosinec 2023

